

IFJ. SZABÓ LAJOS
Úton lövészetre, Vásárhely, 1942
Tóth Júlia főlvétele

A Látóhatár 2012. szeptemberi számában megjelent Szabó Lajos egykori vásárhelyi csizmadiamester első világháborús naplója, följegyzéseinek gyűjteménye. 1918-ban sikerült hazajönnie orosz földről az életben maradás akaratának, a túlélés ösztönének, a helyzethez való kiváló alkalmazkodásnak és szakmai ismeretei kamatoztatásának eredményeként. Visszatérésében utolsó jólelkű gazdája is segítette. A túlélés egyik jelentős tényezője volt, hogy Szabó Lajos igyekezett – amennyire csak tudott – megtanulni oroszul.

Jelen számunkban ismét egy Szabó Lajos nevű, hajdanvolt orosz-szovjet hadifogoly följegyzései olvashatók; mert Szabó Lajosból kettő van: apa és fia. Vér a vérből, csont a csontból – hasonló sors. Főlvértezve a közös életnek, a munka szeretetének, a becsületességnek és tisztességnek a családban megtanult, szülői példával hitelesített elveivel. Familiáris örökség ez a javából; amolyan családtól kapott „Ariadne-fonal”, amely vezérelte és kivezette őt a második világháború mélységes bugyraiból, feneketlen poklából.

Ifjú Szabó Lajos az apja mellett tanulta ki a csizmadi- és cipésmesterséget; közben elvégezte a

EGY LEVENTESORS

polgári iskolát, majd különbözettel a Bethlen Gábor Református Gimnáziumot. Önszorgalomból németet tanult, kereskedelmi tanfolyamot végzett – hogy csak a fontosabb tanulmányait említsük. Édesapjától megtanult sakkozni, leventeként pedig kiváló sportoló, országos bajnok volt lövészetben.

A Kalap utcai csizmadiának csizmadiává lett fia mintha megérezte volna, hogy mindezekre szüksége lehet még a jövőben. Nyomon követhető, hogy az ifjú Szabó Lajos készült valamire, amit Életnek neveznek, amely várja majd feladatokkal, nehézségekkel, ismeretlen és kifürkészhetetlen helyzetekkel. Készült, mert mindenképpen talpon akart maradni, ura akart lenni minden eljövendő körülménynek...

A várva várt Élet azonban a Halál rokonaként köszöntött rá a második világháború idején, amikor leventeként hadbírósaági fenyegetés terhe mellett elvezényelték 1944 szeptemberében sok száz vásárhelyi sorstársával együtt. Embervesztésük tragikus listája – százhat áldozattal – mementóként olvasható a Szent István téri katolikus templom emléktábláján. Szabó Lajos neve nincs az áldozatok között.

Mondhatnánk, hogy őt a Sors kegyelte, hogy szerencséje volt. Ez talán igaz, annyi kiegészítéssel, hogy ennek a szerencsének ő is kovácsa volt. Tény, a fiatal csizmadiát szerencsecsillag kísérte az elvezényléstől a szovjet-orosz fogságba esésen keresztül az ukrainai fogolytáborig, mialatt túlélte légitámadásokat, aknátüzet, fogságba hurcolást és sztálinista katonai atrocitást.

A lágerben csakhamar csizmadiaműhelybe került dolgozni. Egyre jobban megtanulta az orosz nyelvet a magyar katonák számára összeállított latin betűs zsebkönyvből – amit még itthon a szovjet frontra vezényelték részére állítottak össze – és az ott szerzett német-orosz szótárból. Amikor éjszakánként alvás helyett a szótárait lapozta, bajtársai „bolond Szabónak” csúfolták. Am

amikor jobb falatokért fekete munkát kellett lebonyolítani, beszélni vagy egyezkedni kellett civil lakosokkal — már „ravaszdi Szabóként” lett becsülése.

Irodai munkája is volt a lágerben: a magyar és német zóna létszám nyilvántartásában kellett segédkeznie. Majd vasgyárban dolgozott, ahol hamarosan századának napi munkáját kellett felmérnie, hogy az előírt normát elvégezték-e. Könyvelt, statisztikát készített úgy, hogy legalábbis papíron az előírt normát mindenki teljesítette – a felmérés mindig 100% feletti teljesítményt mutatott –, s így minden századtársa megkapta a kiegészítő napi fejadagot, a procentet.

Munkájának és a lágervezetők gondosságának is része volt abban, hogy a szumi fogságból minden vásárhelyi levente hazakerült. Mindehhez beszélni, sőt jól kellett írni is oroszul. Noha csak egyike volt a gyűlölt és fasisztának bélyegzett ellenség foglyainak, emberszámba vették.

Jó emlékeket őrzött meg számos szovjet katonáról és tisztéről. Rajtuk is múlt, hogy a többiekénél egy évvel korábban, 1947-ben hazaengedték — együtt a beteg hadifoglyokkal, mint egyetlen egészségest. Csakúgy, mint édesapja, egy szerencsét szimbolizáló négylevelű lóherét hozott haza az orosz földi raboskodásból.

Itthon még abban az évben jogi tanulmányokba kezdett Szegeden, amit sikeresen be is fejezett 1952-ben. Ám a Rákosi-rendszer jogrendjéből nem kért. Inkább elment képesítés nélküli tanítónak tanyai iskolába és levelező úton szerzett pedagógus diplomát. Ötven évig szolgálta a következő nemzedékek nevelését.

Most özvegy nyugdíjasként tölti idejét kedvelt bonszájai és – ha csak lehet – családjá, gyermekei, unokái és egyetlen dédunokája társaságában a Nagy András János utcai házában. Újabbán élete és fogsága visszaemlékezéseit írja — közöttünk élő történelem ő!

Farkas Ferenc